

וישוה חזיון ודעו לסקוה חזרוה
 ולי חן נעלה עשענה בום ספר
 יסענה כיריה סודרה עז וחדר
 א. לראשנה חנה ונסה יסענה
 לכריכה ביו נמו חק היסנה חקנה
 בו סעות סיכוסים עשענהו ספסר
 חן ובספריש חחנה בעירי. כספר
 סעויה ריכה נעלה חן בכות עין
 בכל סקור וסקור סוכבא עיי בעל
 משנה כיריה. ב. כל החכמים נקור
 בדיקנה בתוספת סיפני פסוק.
 כספר חל נע. ל. יסוד מעסיק
 ותאמת חקור לשם חראוי.
 ב. לראשנה חקור וסעיה רכות
 ספריס ובי ספריס נאשר של
 לפותם כרכא כרוז עון חשפש
בהגהה
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
מדוקדקת
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
בתוספת
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
כמאה
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
אלף
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
מראי
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
מקומות
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
מבוא
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
והקדמה
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
להלכות
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
קיצור
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
ביאור
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
הלכה
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
הדגשת
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
חידושי
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
ההלכה
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
ליקוטי
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
פוסקים
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
ההוצ
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
והחדר
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
למעלה
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
מאלף
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
תמונות
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
מאירות
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
עינים
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
משנת
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
סופרים
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
המבואר
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
מפתחות
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש
 חקורנה כרכא כרוז עון חשפש

משנה ברורה

עוז והדר

מחזורי פריעמאן

בסייעתא דשמיא

©

כל הזכויות שמורות
לממלכת התורה "עוז והדר"
Rabbi Y. Leifer
8 Truman Ave.
New Square, N.Y. 10977

היות ומושקע במהדורה חדשה מפוארת זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות אנו אוסרים בכל תוקף כל הרפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית מספר זה, וכן אין לתרגם או לאכסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל חלק שהוא מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס, בחיבורים, בציונים ובמקורות ובכל ההוספות. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדן. ושאיית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

הפתיחה להלכות מתוך משו"ב עוז והדר המבואר

הארות והערות יתקבלו בברכה
בת.ד. 9359 בית שמש
פקס: 03-5423180

להקדשות והנצחות:
1-845-4069099
otz@otzusa.com
PO Box 340 Monsey NY 10952

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

באירופה:
tel. 44-191-430-0333
fax. 44-191-430-0555

באר"ב:
tel. (718) 437-0054
fax. (718) 437-3514

בארץ ישראל:
טל: 02-9924603
פקס: 03-5435884

הלכות הנהגת אדם בבוקר סימן א

הלכות הנהגת אדם בבוקר

א דין השכמת הבוקר. ובו ט' סעיפים:

א טור. ב ירושלמי (בבבס פ"ה ס"ה).

א יתגבר (ה) [א] כארי לעמוד בבוקר (א) לעבודת בוראו, * ב שיהא הוא מעורר (ב) [ב] (ב) השחר. הגה: ועל כל פנים לא יאחר זמן התפילה (ג) שהציבור מתפללין (טור). הגה: (ג) [ג] שויתי ה' לנגדי תמיד (הל"ה טו ס"ה), * הוא כלל גדול בתורה וצמעות (ד) הנדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לצדו צביתו, כשיצטו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא יצטרו והרצפת פיו כרצונו והוא עם אנשי צימו וקרציו, כדיבורו צמושב המלך. כל שכן כשישם האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש צריך הוא אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה צמעותו כמו שנאמר (ירמיה כג ד') 'אם יאמר איש צמעותים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה

באר היטב

שערי תשובה

א (ה) **כארי**. עיין בהלכות קטנות חלק ב' סימן א' ובספר בני חייל (הרשב"א סק"ה); (ב) **השחר**. בשל"ה (מסכת חולין דרך חיים אות ה) כתב סוד, להצד יום ולילה בתורה או חפלה הן צבור הן בערב. ומיד כשעורר משנתו יטול ידיו וזה ילל מהואלת שכבת וזע, ומכל שכן אם אינו רואה לישן אף שנשאר מושב של"ה (שם אות ד'). כתב בספר חולעת יעקב (מה טעמה שהרי), איתא בזה, ההולך שחיתו ארבע אמות ולא נעל ידיו מיד כו' עד כאן, ותמה ה"ח (פ"ד ט"ז ס"ה) על רבינו ב"י שלא כתב. ונראה משום דרובא דרובא אין יכולין להיזהר בכך ומטוב שיהיו שוגגין ולא יהיו מודיקין, משום הכי לא כתבו. שו"ת כנסת הגדולה (הרשב"א סק"ה), וכן כתב דמשק אלעזר (עמ"ס חולין פ"ח ס"י אות טו). ועיין ביד הארץ סימן ד' בהגהת הטור: (ג) **שויתי ה'**. ש"ייר שם ה"ו"ה תמיד נגד עיניו צניקוד כוה, יהוה, וזה סוד שויתי ה' לנגדי תמיד, וזה תועלת גדול לענין היראה. האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער ההגהת הלימוד פ"ה):

מזוירים להניח בקדושים וכוונתם בשם שויתי ה' כו' בן ארבע אמות ושאר שמות, והמנוחה כוה התפילה מאימתי השם אשר לנגד עיניו, וכמו על זה בשם דודו אדוני אבי וקני הארון בעל לגדור כידום אף בלא ה'שויתי', וההרעס מאוד על זה לפי שעל הכוזה אינם משמרים כראוי ותשפכתם בראש כל חיות, ועל דרך שאמרנו בראש השנה דף י"ח עמוד ב' שעל דפנילת אדכרתא מן שטיחא עשאוי יום טוב, ולכן גם כוה ראי לאור חיל לבעל המנוה, והארץ צדבני טועם. ונראה דמנוחות הגדולים המזוירים על קף שקועים צבית בהנחת לפני העמוד

ביאור הלכה

משנה ברורה

א (א) **לעבודת בוראו**. כי לכן נברא האדם כמו שאמר הכתוב (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי וגו'. ואף (ה) אם ישיאו יצרו צמורק לומר 'אין תעמוד צבורי כי הקור גדול' או ישיאו צדיק לומר 'אין תעמוד ממנתך ועדיין לא שצעת משנתך', יתגבר עליו ולא ישמע לו, ויחשוב צנפשו, אילו היה נצרך לעמוד לשרת לפני מלך צביר ודס כמה היה והיר חריו לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו, כל שכן וקל וחומר צן צנו של קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש צרוך הוא: (ב) **השחר**. בשל"ה (מסכת חולין דרך חיים אות ה) כתב סוד, להצד יום ולילה בתורה או חפלה הן צבור הן בערב. ומיד כשיתעורר משנתו ואינו רואה לישן יטול ידיו אף שנשאר מושב, ומכל שכן שלא ילך ארבע אמות בלי נטילת ידיים, וצריך מאוד ליזהר בזה, וצוהר הקדוש (ב) מפליג עבור זה צענשו למאד, כי הוא משהה על לבו עצמו רוח הטומאה. (ג) ומכל מקום חלילה לעבור שום איפור עבור חסרון נטילת ידיים, כגון לעצור עצמו מלהשתיין על ידי זה או ליקח מים שהכין צבירו עבור צמנו אם לא שצרו לו שיתן חיפק תמורתם אחרים, ויש שנכשלין בזה. אם אירע שהמים רחוקים ואין לו מי שיקרעם אליו, נהגו קצת מצעלי הנפש שהולכים פחות מרבע אמות, וכתב השערי תשובה (סק"ה) על זה דלא נהירא, דעדיף יותר שילכו צמרוהא שלא להשהות רוח רעה על ידיו. יש אומרים דלענין זה אמרינן כולא ציחא כארבע אמות דמי, אבל (ד) אין לסמוך על זה כי אם צשעת הדחק. אם אירע כשמשכים בליה שאין לו מים ליתול ידיו שלש פעמים כראוי להצביר רוח הטומאה, אף על פי כן (ה) חלילה לו לנטול מדצרי מורה משום זה עד שיאיר היום, אלא יטול מעט או ינקח ידיו בכל מידי דמנקי ויבדך וילמוד, כדון ההלמוד והפוסקים: (ג) **שהציבור מתפללין**. היינו אף על פי (ו) שלא יעבור זמן תפילה, מכל מקום מזהה עם הציבור. ועיין לקמן סוף סעיף קטן ט': (ד) **הצידיקים**. דהיינו צאייר צנפשו תמיד אף שהוא עומד לפני השם יתצדק, כי הקדוש צרוך הוא מלא כל הארץ כבודו. וכמו צסם האר"י זכרונו לברכה (פרי עץ חיים שער ההגהת הלימוד פ"ה) ש"ייר שם ה"ו"ה תמיד נגד עיניו צניקוד 'אראה כוה: יהוה, והו סוד 'שויתי ה' לנגדי תמיד', וזה תועלת גדול לענין היראה, ויש שהיו רגילין ממתה אל לעשות מנוחות של קלף מזוירים להניח בקדושים וכוונתם בשם שויתי ה' וגו' בן ארבע אמות, ושאר שמות, ומנוחה כוה הימה נקראת צסם 'שויתי', והטעם הוא צכדי שיהיה נוכר שלא לשים שיחה בטיילה צמוך התפילה מאימתי השם אשר לנגד עיניו, וכמו על זה בשם דודו אדוני אבי וקני הארון בעל לגדור כידום אף בלא ה'שויתי', וההרעס מאוד על זה לפי שעל הכוזה אינם משמרים כראוי ותשפכתם בראש כל חיות, ועל דרך שאמרנו בראש השנה דף י"ח עמוד ב' שעל דפנילת אדכרתא מן שטיחא עשאוי יום טוב, ולכן גם כוה ראי לאור חיל לבעל המנוה, והארץ צדבני טועם. ונראה דמנוחות הגדולים המזוירים על קף שקועים צבית בהנחת לפני העמוד

א * שיהא הוא מעורר השחר. נכון מאוד לומר קודם כל שלש תפילות הודאת מידה רצון המנואר צירושלמי פרק תפילה השחר (פ"ד ס"ה), דהיינו צשמירת מידה אמי לפניך ה' אלקי ואלקי צבוני והואלחמי מאפילה לאורה, וצמנחה מורה אמי ובי' צכשם שויתימי לראות שההמה צמרת קי זמימי לראותה צמער, צערימי אמי רצון כו' כשם שיהימי צאפילה והואלחמי לאורה כן מוצימי מאפילה לאורה:

* הוא כפ"ה גדול בבורה וכו'. הוואל קליים שויתי כראוי מידה קליים מה שצנכחו צסם ספר חסידות, ומפני גדול צציונות העמוקים כמה גדולים צכפריים, וזה לשון חסידות, וצמנין כ"ה כ"ו רצון תי"ח תל"ב ש"ן: ויש מנות חיונין אלה יעקובו בלא תפילה רגע אפילו כל ימי, ויש וכל זמן וכל רגע שיהצבו צבן קיים מלות עשה, ואין קץ למתן סכר המנות, ואלו הם: (א) להאמין שיש אלוה אחד צעולם שהמניח כל הנמנאות, ומתפלו ורצונו הוא כל מה שהוא עשוי ושהיה ושיהיה לעדי עד, ושהוא הוואלני ממנרים ומתן לנו הסוטה, וזהו מלות עשה דכתיב (שמות ב' ג) 'אני ה' אלהיך אשר הוואלתיך וגו', ופירושו, מדעו ותאמינו שיש לעולם אלוה המשגיח שהרי הוואלתיך מארץ מצרים. (ב) שלא תאמין צסום אלהים ואלו, שנאמר (שם פסוק א) 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני', ואפילו מורה שהקדוש צרוך הוא שולט על הכל רק שידמה צדעמו שמתקן ההגהת העולם למלאך או לטובע ריו מורה צעודה וזה ועבור על לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, אלא יאמין שהקדוש צרוך הוא צעזמו וצכצו משיגים בכל העולמות ואין לעשות נצרה מה לעשות דבר צלמי רצונו, ולכן נקרא הקדוש צרוך הוא אלהי האלהים. (ג) לייסוד שנאמר

שער הצידיק

א (ה) מעורר: (ב) עיין בשערי תשובה (סק"ה): (ג) פסוטי: (ד) שערי תשובה (סס): (ה) שלמן ערוך של האר"י (הפד"ח ס"ו): (ו) פרי מגדים (מש"י סק"ה):

הלכות הנהגת אדם בבוקר סימן ב

ב דין לבישת בגדים. וכו' ר' סעיפים:

א * לא ילבש חלוקו (ה) (א) מיושב (טור) אלא יקח חלוקו ויכניס בו (ראשו) וזרועותיו בעודנו שוכב, ונמצא (ב) כשיקום שהוא מכוסה: **ב** אלא יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני, כי הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו: **ג** ידקדק (ג) בחלוקו ללבושו כדרכו, שלא יהפוך הפנימי (ב) [ב] (ד) לחוץ: **ד** ינעול מנעל (א) [ג] (ה) ימין תחילה ולא יקשרנו, ואחר כך ינעול של שמאל (ו) ויקשרנו, ויחזור ויקשור של ימין. הגה: ונמנעלים שלנו שאין להם קשירה, ינעול של (ז) ימין תחילה (מוספות פ' צמה אשה דף ס"א (ע"א ד"ה וסיים)): **ה** הכשהולך מנעליו (ח) חולץ של שמאל תחילה: **ו** אסור לילך (ז) (ט) בקומה זקופה, (י) * ולא ילך

שערי תשובה

א [ב] לחוץ. עיין בלח' היטב. וכמו שכתבנו שם דף ק"ב עמוד ג' (שם קוד). דלא לנש חלוקו והסוף אפילו אינו תלמיד חכם ונחשב על כל פנים לנרץ תפילה, עיין שם: **ד** [ג] ימין תחילה. עיין בלח' היטב. ונכתב שם דף ק"א (שם שם). כתב, ולענין נעילת מנעל, אם הוא אינו רגל (כו) [ולכ עין] אינו יד וינגל, ינעול של ימין כל אדם תחילה וגם יקשרנו, דהוא שמאל ידיה, ואחר כך ינעול ויקשור בשמאל של כל אדם:

א דהוה נעול ענין תפילין, משום הכי נחלק לכל אדם מנעל, דהיינו הקשירה לשמאל דתשיבת עיני מג"א (פק"ד) ועלית ממיד (פק"ד): **ו** (ד) בקומה זקופה. אפילו פחות מארבע אמות.

באר היטב

א (ה) מיושב. דלא נהכחם יגלה גופו. איתא בש"ס (ב"ב טו:) חלוק של תלמיד חכם כל שאין בשרו נראה מתחתיו עטפו, והאידנא אין נוהרין בזה, משום שהולכין הכל בנתי שוקיים ואין בשרו נראה. מנן אצרכה (פק"ד): **ג** (ג) לחוץ. ויראו התפירות המנוגות ויתגנה בעיני הבריות. וכתב הט"ו (פק"ד) שיש חלוק בין תלמיד חכם לשאר איש, להתלמיד חכם אם לנש חלוק הפוכה לרין להפכה, אבל שאר איש דעלמא זינה לכתחילה שלא לנשח הפוכה עיין שם. ויזהר מלנבש שני מלבושים יחד בפעם אחת, כי קשה לשכחה. וישם שני ידיו המלבוש ביד ימינו, וילבש הימין ואחר כך השמאל, דהיינו ענין תפילין, משום הכי נחלק לכל אדם מנעל, דהיינו הקשירה לשמאל דתשיבת עיני מג"א (פק"ד) ועלית ממיד (פק"ד): **ו** (ד) בקומה זקופה. אפילו פחות מארבע אמות.

ביאור הלכה

או לענין קריאה די צפעת אחר, וכן מנוד הלכות הסיים (המחיר ללחן ס"ק ס"א). ועוד לומר כל אלו הפרשיות קודם המפילה וצנינו הנכנס (הלכות הסיים) (ב) אחר צפעת או אפילו תפילה צנינו. ועיין להמחיר קודם קריאה וצנינו הקפנות (הלכות הסיים) (המחיר ללחן ס"ק ט) צפעת אחר (פ"ק י"ג) ופמ"ג (פ"ק י"ג) והודיע יהיה צמעות. וכבר נדפס צמיתו ספר עבודה תמה שמצא בו כל עניני אמירת הקרנות בכל פרטיהם, והענין גם כן מן הרמב"ם סדר ההקדמה שהיה נרץ לזה, וכבר מצאנו בספרים גדולי המנוחה, ומה טוב לזמי שזוהב בזה שלמוד מתחילה את עניני האלו מן הגמרא או מספרי הרמב"ם כדי שיבין אחר כך מה שהוא אומר, וזהו ממשנו לו כחילו קריצי ממש קרבן, וכן מה שאנו אומרים בכל יום אפי' הוא מסדר וכו' ועניני עשיית הקטורה, מזה לראות לענין מה שהוא אומר. ועיין מה שהאריך בעל השליה בהגהותיו על ספר י"ג נוחלין (הארת הפילה אות ט):

א * דא ידבש החוץ מיושב. וצפתי מגדים (ה"ב פק"ד) נתקפס צפון צמלה שאין גבוה עשרה אף ונוג דין זה, דהוי כמכוסה עיין שם, וצפתי ארלות הסיים (ב) אחר קריאה, עיין שם:

ו * ויא' יר' ארבע אמות. עיין צמעה צורה סוף ספ"ק קטן י"א צמה

משנה ברורה

א (א) מיושב. דלא נהכחם יתגלה גופו, והאדם לרין להתנהג בצניעות וצושה לפני הקדוש ברוך הוא, ואפילו כשהוא לילה וצדרי חדרים הלא מלא כל הארץ כבודו, וכחשיכה וכאורה לפניו יתברך. וכן לרין ליהרר תמיד מתחת טעם זה שלא במקום הכרח מלגלות מנשורו ואפילו מעט, (ה) כל מה שדרשו להיות מכוסה בצדדים לעולם. אבל רשאי לגלות ידו עד קובד"ו, וזארו עד החזה. על כן (ב) האנפילאות יראה לנכוס או לפשטם גדי מן תחת הסדין, שלא לגלות רגליו שדרכן להיות מכוסות לעולם וצניעות אלו שאין הולכין יתף אפילו בקיץ, וכן כל כיוצא בזה, אם לא שאי אפשר צנין אחר. וכן צנינו המרחץ שדרכן של צני אדם לילך שם ערומים ואי אפשר צנין אחר, אין בזה משום פריצות. וכן (ג) כשרוחץ צנהר הדיון כן, רק (ד) יזהר לפשוט ולנבש סמוך לנהר כל מה שאפשר, כדאי שלא ילך צניו הגוף שלא לנרץ. (ה) ואפילו ערומו אין לרין לכסות צנידמו לנהר, ולא עוד אלא שהמכסה נראה כחילו צום צדבר

וכחילו כופר צנידמו של אצרכה אצניו, אך צעלייתו מן הנהר שפניו כלפי העם ישהה או ישם ידו כנגד ערותו לכסותה, ובלבד שלא יגעה בזה כמו שיצאצא צסוף סימן ג' איתא בש"ס (ב"ב טו:) חלוק של תלמיד חכם, כל שאין בשרו נראה מתחתיו. והאידנא (ו) אין נוהרין בזה, משום שהולכין הכל בנתי שוקיים ואין הבשר נראה: (ב) כשיקרב. ראונו לומר כשיקום וילא נתימת כשימי צניו שהיה מונח שם ערום כשפשט חלוקו, יהיה עתה חויק מכוסה כי יפול חלוקו על כל גופו מעצמו. ועיין לקמן סימן רל"ט סעיף ז' בענין פשיטת החלוק. המניח מלבושו מראשותיו משכח לימודו, ואפשר אם מניח דבר אחר המפסיק בין ראשו לצניו (י) אין קפידא. וכן יזהר מלנבש שני מלבושים יחד בפעם אחת, כי קשה לשכחה. הקורא כתב שעל גבי הקצר או המסתכל צפני המת, משכח לימודו. ועיין עוד צפתי מגדים (ה"ב פק"ד) מדברים המחזיר הלימוד: **ג** (ג) בחוץ. אף על פי שהוא תחת כל המלבושים, (ח) וכל שכן צפתי צדדים: (ד) לחוץ. ויראו תפירות המנוגות ואמרי החלוק ויתגנה בעיני הבריות. ואם לא נוהר וספק, אם תלמיד חכם הוא לרין לפשוטו ולחזור לנבשו כדרכו, שלא יהיה בכלל 'משניאי' חס וחלילה, ושאר כל אדם אין לרין. ולתפילה, אפילו כל אדם (ט) לרין לפשוטו ולנבשו כדרכו, שראוי אז להדר צדיו כמבואר צסימן ז"א. טוב (י) שישם שני ידיו המלבוש ביד ימינו, וילבש הימין ואחר כך השמאל, ויכוין כי הכל נכלל צימין ומן הימין צא לשמאל. מלבוש תלמיד חכם יהיה מלבוש נאה ונקי, ואסור לו שימצא צבדו כחם של שמוניות וכיוצא בזה, ולא ילבש לא מלבוש שרים שהכל מסתכלים בזה ולא מלבוש עניים שהוא מצוה את לוצניו, אלא צדדים צניונים נאים, עיין שם עוד: **ד** (ה) ימין. שכן מצניו בחורה צסימן שמונת שמונת, לענין צוהר ד ורגל, ולכל הדברים שמתקיימין הימין להשמאל: (ו) ויקשרנו. דלענין (ה) קשירה מצניו שהמורה נתנה חשיבות אל השמאל, שקושר עליה תפילה של יד. וצנאפילאות של לבד (י) אין לרין להקדים שמאל לקשירה. ואיטר יד שמניח תפילין צימין של כל אדם, (י) יקדים ימין גם להקשירה: (ז) ימין תחילה. וגם אם נודמן לו של שמאל, (י) ימתין עד שיצאו לו של ימין. כשהוא רוחץ וסך, ימין תחילה, ואם סך כל גופו, ראש תחילה, מפני שהוא מתק על כל האיברים. ועיין צדרי משה (אות ב): **ה** (ח) חוץ. ש"א רבי. שזהו (ט) כבודו של ימין: **ו** (ט) בקומה זקופה. שזוהר רגלי השכינה כצבול, על כן כתבו האחרונים דאסור (ט) אפילו פחות מארבע אמות, ופשוט דלפילו עומד צנקומו ואינו הולך כלל: (י) ויא' יר' ארבע אמות. וכל שכן תחת אור השמים דיש ליהרר לכוני עלמא:

שער הציזין

א (ה) מפת"ג (ה"ב פק"ד) ואלרות הסיים (ב) אחר ס"א: (ב) עבודת היום: (ג) מנ"א (ה"ב פק"ד) (ד) פמ"ג (ה"ב פק"ד): (ה) מנן אצרכה (שם): (ו) מנן אצרכה (פק"ד): (ז) מנן אצרכה (פק"ד): (ח) פרישה (פק"ד): (ט) תפילות שור (בשר שור שם ק"ד). ושערי תשובה (פק"ד): (י) תפילות (שם הכותות דרושי ברכת השחר): **ד** (יא) צ"י (ד"ה וכושיעט): (יב) ארלות הסיים (המחיר ללחן סק"א) ראה מלבוש (פ"ד) עיי"ש: (יג) תפילות שור (בשר

הלכות הנהגת אדם בבוקר סימן ב ג

ז ט. ה' כבוד ט"ו (ה) (יא) ארבע אמות (ו) [ח] (יב) בגילוי הראש. (יג) ויבדוק נקביו. הגה: ויכסה כל גופו, ולא ילך (י) (יד) יתקן (א"ו) (ח"ב ט' דד). וירגיל עלמו ליפנות צוקר וערב, שהוא זריזות ונקיות (הגהות מיימוני פרק ה' מהלכות דעות (ח' ד) :

ג הנהגת בית הכיסא. וכו' סעיפים:

א א כשיכנס לבית הכיסא יאמר התכבדו מכובדים וכו', [*] (א) ויעכשו לא נהגו לאמרו: ב * גיהא צנוע בבית הכיסא, ולא יגלה עצמו (ב) עד שישב. (ג) ולא ילכו (ה) שני אנשים (ה"פ) :

באר היטב

ז"ח (פ"ה) ט"ו (פ"ד) ומגן אברהם (פ"ה). והמתנבד דן אה"ח (ה"ה) כחב דמאחר דמן הגמרא (קדושין ג'). נראה דמתוך ארבע אמות מותר, אך יתמיר ריעו אפילו בתוך ארבע אמות. והט"ו ס"ק ד' כחב דריעו לא היה גורם בגמרא 'ארבע אמות' עיין שם, ולימא, שהרי כחב ריעו ברמזים כפ"ק דקדושין (א"ח טו) אסור לילך ארבע אמות בקומה וקופה ויגילוי הראש, הרי שהיה גורם ארבע אמות. ועיין ברמזים פרק כ"ח מנכרין (ברכות פ"ו א"ח טו) דלא כחב שם ארבע אמות ודוחק ק"ח. ועיין מה שכתבו הפוסקים דגילוי הראש הוא מדרג חסידות וליבא אפורה, עיין שם. וא"כ עיין, דהרי ריעו ברמזים כלל ומני קומה וקופה וגילוי הראש, ויבולחו מני אסור. יד אה"ח (סג) : (ה) ארבע אמות. ומדת חסידות אפילו פחות מארבע אמות. אפילו קטנים נכון לכסות ראשן דתיהו עליהו אימתא דשמיא. מגן אברהם (פ"ה) : (ו) בגילוי הראש ט"ו סימן ח' ס"ק ה' כחב דהוא דתין או רובב על גבי בטמה או יושב בעגלה היו כמהלך, ובסימן ח' ס"ק ג' כחב דלפילו יושב אסור, עיין שם. והמהרש"ל (בש"ח ט' ע"ג) כתב, הא דלסור לילך בקומה וקופה ויגילוי הראש, היינו דחוקא תחת ארבע אמות וקופה אלא לא צ"ל צינור, כי אינו נראה כל כך שצונו משגיח במורא של הקב"ה כי צ"ל תחת ארבע אמות וקופה אלא לא צ"ל צינור, ויבולחו מני אסור. יד אה"ח (ה"ה) ויבוע של קש ושל גמי חשוב כיסוי כמבואר לקמן סימן ז"א סעיף ד'. וכחב הלוקח. ויבוע של קש ושל גמי חשוב כיסוי כמבואר לקמן סימן ז"א סעיף ד'. וכחב י"ש יזהר אם אפשר. ולענין ליכנס לבית הכיסא בגילוי הראש מבואר לקמן סימן ז"א (פ"ה) : (ב) שני אנשים. ואם מפחד, ויכל אחר להניח ידו על ראשו דרך תלון. ש"ס פרק הרואה דף ס"ב (ע"ב) צמודא דרנא. מגן אברהם (פ"ה) :

שערי תשובה

ו [ח] בגילוי הראש. עיין באר היטב. וכחב צנכור שור דף ק"ב (שם ק"ח) על מה שאסור לילך ארבע אמות בגילוי הראש, לאו דחוקא הליכה אלא אפילו צעמיה ושינה כ"כ ליהי. ומה שכתב מגן אברהם סימן רפ"ב סעיף קטן ח' מתוספות דיומא (פ"ה ד"ה ו'ה) ו'ה) יש לומר שהי' מסתין בדיעה, ועיין סימן ז"א (פ"ד). וגם מה שכתב בצנור היטב בשם רש"ל דחוקא תחת ארבע אמות אסור, מן משול למעשיים, שהרש"ל כחב ד"ש אומרים כן, ובמסקנה לא אסור ליה הכי, ומכל מקום ללוקח, שגלה מתוך מעשי שטותו נבדל להקריב וכוונתו שרי, ומכל מקום יש לזהר שלא לילך ארבע אמות. ובמסקן אפילו מדרג חסידות אין צ"ל כדמשמע ממסקנת דרך ארץ (פ"ה) ומכל מקום ארבע אמות מדקדקים מפייהו ראשם נעטפת וכן נהגתי מעודי, עיין שם. ובצנור יוסף (פ"ה) הביאו, וכחב י' הוא חומרה יתרה הרבה, עיין שם :

א [בשו"ע] ועבשוי י"א נהגו. עיין בתמוזין ברב"ה (פ"ה) בשם ספר מלכות שומרים (פונת הברכות ברב"ה א"ח י"ה) שמהיר לאמרו, וכן מהר"ם ספארי"ש וכוונתו לזכרה (בש"ח אור יתיקס עמוד התפילה ט"ו ג' א"ח ט) כחב שהל"י וכוונתו לזכרה הידע לאמרו גם עכשיו, וזה ינצל שלא יתהיר בדברי תורה צבית הכיסא, עיין שם. ואולי לא נאמרו הדברים אלא ליחידים אשר מורשת אבותיהם ולא ו'הם. ובאשר כחב שם (מתוך ברב"ה פ"ה) בשם ספר מקור חיים למורי הרב חיים כהן וכוונתו לזכרה (פ"ה) דמתיב כדמות רוחא עיין שם :

עולת תמיד (סג) דהוא דתין שערות שקורין פרו"ק חשובין כיסוי, אך מפני מרגלות עין ג' דאסור. ואסור להזכיר השם בגילוי הראש, ולא מהני אם משיח הידים על הראש, שם סימן ז"א סעיף ג'. אלא מהרש"ל (סג) כתב, אם רוחך נאצמתי ורוחא נשמת או בלילה שאין לו כובע בראשו, דיו צנעה שמכסה ראשו צדו. ועי"ן סימן ח' (פ"ה) וסימן ע"ד (פ"ה) פסק דליסור ידו על הראש מהני לענין שלא יבד או ילך בגילוי הראש, אלא לענין שיעור או יזו"א מפיו נבדל קדושה לא מהני כיסוי יד, עיין שם, וכן פסק המגן אברהם בסיומן ז"א סעיף קטן ד'. ואם אחר מניח ידו על ראשו משב כיסוי אפילו לענין ברב"ה, שם סימן ז"א (פ"ד) : (ו) יתקן. אימת צנעת דף (ק"ב) [ק"ב] וצפסח"ס דף ק"ב (ע"ב) שימכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו. [ובש"ח פ"ה] מנאל בשם של"ה (הגהות למס' חולין) דלא עשה משום חסידות על עונותיו מותר, וכן עשה דוד המלך עליו השלום 'הולך יתקן' (שמואל ב' טו) :

משנה ברורה

(יא) ארבע אמות. ומידת חסידות (יח) אפילו פחות מארבע אמות, ואפילו (יט) צנעה השינה צלילה. ויש שמצדדין לומר דאפילו ארבע אמות (כ) אינו אסור מדינא רק להנעוין צמעהיהו, אלא כבר כתב הט"ו לקמן בסיומן ח' (פ"ה) צדומנינו אסור גמור מדינא להיות בגילוי הראש ואפילו יושב צביתו, עיין שם הטעם, וכן כתב בשתוצת מהר"י צדווא' (פ"י ג'). וכתב המגן אברהם (פ"ה) דאפילו קטנים נכון להרגילם ציכסוי הראש כי היכי דליהוי להו אימתא דשמיא. כדליתא גבינו. (צנעת קנ"ו) (ע"ב) כסוי ראשם כי היכי דליהוי עלך אימתא דשמיא. דע עור, דלענין גילוי הראש די (כ"ה) ציכסוי היד על הראש, (כ"ב) והוא דתין אם מפלה ראשו שרי בגילוי הראש. ועיין צפרי מגדים (מש"י סק"ה) שכתב דליךך ארבע אמות תחת ארבע אמות, לא מהני צוה כיסוי היד, דיד וראש חד גופא אינון ואין הגוף יכול לכסות את עצמו. (כ"ד) ויש מקילין צוה צנעת הדחק כגון צלילה שרוואה לשמות ואין לו כובע בראשו, דדי צנעה שמכסה ראשו צדו, אלא יותר טוב לנהוג כמו שהעולם נוהגין שמשמין הצית יד של הצגד (כ"ה) על היד ומכסה צו ראשו, דלאו הוי שפיר כיסוי לכו"ל עולמא. וכתב הפרי מגדים דיש לזהר צנעת הגמא תפלין של ראש (כ"ו) שלא יבדך הצרכה בראש מגולה. ופרו"ק משערות אף אותן שפתורין צבגד מתחתיו, (כ"ז) יס לאסור מפני מרגלות העין שיאמרו ששערות הן, (כ"ח) ויש מקילין : (יג) ויבדוק נקביו. כ"ה שיהיה אחר כך גופו נקי צנעת קבלת מלכות שמים בקריאת שמע ותפילה. ואין לירך רק בדיקה לזד, ואם צדק את עצמו ואינו רואה לעקבו, זה נקרא מן הדין גוף נקי. ומלילה לאחר שוב עבור זה זמן קריאת שמע או אפילו רק תפילה צניבור : (יד) יתקן. אמרו חז"ל (ע"ב שם קט"ו) שימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו. ובמקומות הערב שדרכן לילך יתקן, שרי [אלהי רצה (פ"ה)]. עוד כתב בשם של"ה (הגהות למס' חולין) דלא עשה משום חסידות על עונותיו מותר, וכן עשה דוד המלך עליו השלום 'הולך יתקן' (שמואל ב' טו) :

ביאור הלכה

שכתבתי ו'הם מפלה ראשו שרי'. הן אמת צפמ"ג (מש"י סק"ה) כתב, ואם מפלה ראשו כהאי גוונא שרי, משמע מיהי דחוקא צמכסה צדו, ואנכי השמתי חיצת 'כהאי גוונא' משום דמספר שמלה חדשה (צדו שור שם ק"ח) משמע דכ"ה שרי ככל גוונא, ולעניות דעתי שאין להחמיר בזה, אחר דחשש ד'יצחקויהו' לא שייך לדידה לכו"ל עולמא, כי הכל רואין שטותה זה רק לעונת עצמו :

ב * גיהא צנוע. עיין צנכור ט"ב עמוד א' ועמוד ב' דמפליג בגמרא במידת הניעות, ובסמ"ק (מ"ה טו) מונה לניעות למזוה דאורייתא.

וראמי צנעה מקומות שמתעללין צנעתיים בני הכיסא לרבים, ויש על ידי זה מה משולות, שמלכד שחפר על ידי זה מדרג הניעות עוד צאין על ידי זה לבמה לקוליס, א', כמה מאלות ברכות וזמנות הקדושים מוכרים בכל עת לצללה על ידי זה, דלא דיעו מה שפסול לקמן סימן ז"ב (פ"ה) דלא אינו יכול לעמוד על עצמו שיעור שעה וחומש תפילתו מועבד, ובשם בית הכיסא סמוך לו והוא

א (א) ועבשוי וכו'. כי אין (ה) אנו מוחזקין ליראי שמים שמלכדים מלחין אוחנו, שנבקשם שימתינו עלינו עד שנאלא : ב (ב) עד שישיב. והוא דתין (ג) שלא יקום כשהוא מגולה : (ג) ו'הא י'כו. ואם מפחד, (ג) יכול אחד להניח ידו על ראשו דרך החלון,

שער הביון

(יח) מגן אברהם (פ"ה) : (יט) של"ה (מפכת חולין דף חיים א"ח סג) : (כ) רש"ל (בש"ח ט' ע"ג) : (כ"א) רש"ל (סג) וט"ו (פ"ה ח' א"ח ט) : (כ"ב) פרי מגדים (מש"י סק"ה) ועיין צבילאור הלכה ד"ה ו'ה יתקן : (כ"ג) הט"ו לקמן בסיומן ח' (פ"ה) ומגן אברהם ארבעה לקמן בסיומן ז"א (פ"ד) : (כ"ד) אלהי רצה צפמ"ג (פ"ה) כמהרש"ל (סג) : (כ"ה) ברב"ח שם (פ"ה) :